

Posudek oponenta diplomové práce

Autor, název, místo, rok, rozsah práce, vedoucí práce: Matěj Kocur, Osobnosti českého středověku ve vybraných učebnicích dějepisu od Rakousko-Uherska do současnosti, 2025, 112 stran, 38 stran příloh.

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Pinkas, Ph.D.

Hodnotící kritéria

	splňuje	splňuje z větší části	splňuje z menší části	nesplňuje
Problematika a cíl práce jsou zformulovány a odpovídají zadání a názvu práce.	X			
Metody využití autorem jsou adekvátní vzhledem k cíli práce a tématu.		X		
Autor se opírá o relevantní prameny a literaturu .		X		
Struktura práce je vyvážená a logická.		X		
Zpracování vykazuje rysy originality a vlastního přínosu .	X			
Práce je prosta gramatických a stylistických chyb .		X		
Práce je psána kultivovaným odborným jazykem za použití správné terminologie .		X		
Autor správně cituje .	X			
Autor nic podstatného neopomenul (obsah, úvod, závěr, seznam pramenů použité literatury, anotace v češtině a cizím jazyce, rozsah odpovídá zadání).		X		
Autor pravidelně konzultoval s vedoucím práce				

Celkové hodnocení (slovně)

Diplomová práce je originálním příspěvkem k analýze učebnic dějepisu. Autor si vytknul ambiciózní cíl analyticky zpracovat dlouhé časové období a vysledovat klíčové trendy v zastoupení historických osobností. Pro úroveň diplomové práce v oborové didaktice je ojedinělé využít metodu datové analýzy.

Autor prokázal schopnost na základě znalostí historického a historiografického kontextu navrhnout hypotézy, analyzovat obsah učebnic a data zpracovat a interpretovat, aby následně mohl platnost svých hypotéz ověřit.

Vzhledem k náročnosti zvolené metody, která se běžně v seminářích na KDDD neprocvičuje, obsahuje práce dílčí nedostatky, které oslabují validitu a reliabilitu závěrů. Pokusím se autorovi nastínit, v čem vidím pro další výzkum možnost zlepšení.

a) Práce s literaturou

Domnívám se, že v úvodní teoretické části bylo možné lépe ukotvit teorii funkce učebnice v literatuře paměťových studií, deklarace stran historické paměti postrádají relevantní odkazy, i když s nimi je možné věcně souhlasit. Ocenil bych ukotvení práce v teorii výzkumu učebnic. Velmi postrádám rešerši zahraničních empirických výzkumů zastoupení osob v učebnicích, např. žen nebo vlivu národních narativů na reprezentativnost osob v učebnicích. Závěry této rešerši mohly zkvalitnit srovnávací a interpretativní část práce. Překvapuje mě, že autor se věnuje obrazu středověku, přitom nepracuje se sekundární literaturou ke středověkým dějinám. Domnívám se, že to opět ovlivnilo hloubku jeho interpretace, protože při interpretaci běžně formuluje závěry na základě osobních dojmů (např. role společenských vrstev, žen apod.)

b) Analýza a interpretace materiálu

Na místě autora bych zvažoval koncentraci empirického materiálu, např. na učebnice věnované jen určité věkové skupině, určitému období nebo sledování jen části charakteristik. Větší redukce by umožnila kombinovat kvantitativní a kvalitativní analýzu, což považuji za vhodnější přístup zejména z hlediska potřeby interpretativně okomentovat výsledky a hypotézy. Frekvence výskytu je vhodný nástroj, jak se vypořádat s různým rozsahem učebnic a odlišným počtem uvedených jmen, hlavně umožní pozorování trendů. Běžné je v takovém případě nicméně uvádět i absolutní čísla výskytu, a ve fázi analýzy a interpretace uvádět hodnoty směrodatných odchylek a vypočtených koeficientů, aby bylo možné posoudit, zda je jev statisticky významný, data jsou konzistentní a vztahy mezi nimi významné. Autor se o to pokouší sporadicky, ale nepracuje s údaji systematicky. Oslabuje to výpovědní hodnotu, současně mu systematické využití těchto nástrojů mohlo pomoci koncentrovat závěry. Domnívám se, že autor si tyto limity uvědomuje, proto se pro účely obhajoby chci zeptat, proč údaje neuvádí v textu pravidelně. Dále by mě zajímalo, jak si autor poradil s faktem, že po roce 1918 měly být dějiny československé – jak pracoval s kategorií „slovenské“ a co lze o zastoupení „Slováků“ v českých učebnicích říci?

c) Výsledky

Autor, předpokládám, bude souhlasit, že statistické zastoupení jevu (osobnosti, charakteristiky) dostatečně nevypovídá o její významnosti. Tu je třeba kvalitativně interpretovat s ohledem na kontext výskytu a významovou síť v textu učebnice. Tomuto přístupu se nejvíce blíží dodatečná analýza výskytu sv. Anežky a sv. Ludmily. Domnívám se, že práci by bylo možné tímto směrem obohatit ve formě sond, které by rekonstruovaly a ilustrovaly dobové narativy, a své závěry publikovat jako podnětný příspěvek k analýze učebnic. Závěr, že soudobé učebnice inklinovaly k politickým výkladům dějin (ve snaze vyhnout se ideologizaci předchozího období), mi přijde obhajitelný a relevantní. Autor intuitivně při tvorbě hypotéz vycházel z předpokladu, že politické diskontinuity se promítají v dějinách také do diskontinuit reprezentace osobností v učebnicích. Některé jeho závěry tento předpoklad potvrzují (např. role duchovenstva v učebnicích R-U a ČSR), některé hypotézy však potvrzeny nebyly (např. nacionalismus v učebnicích 50. let) – je na místě tedy mluvit o kontinuitách? Nebo nelze příčiny trendů jednoznačně doložit? V závěru bych, být autorem, přehledně shrnul, které hypotézy byly potvrzeny, které vyvráceny. Jaké další okolnosti tedy ovlivnily např. výskyt osobností kulturního života, když to nebyl politický režim? Lze kromě diskontinuit stanovit i kánon osobností, které jsou významné bez ohledu na politický kontext režimů? Kdo tento kánon tvoří?

Děkuji autorovi za mimořádné úsilí při psaní diplomové práce, kterou doporučuji k obhajobě.